

Sadrazam Benderli Mehmed Selim (Sırrı) Paşa: Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri

Hüseyin Selçuk

İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2022, 240 sayfa, ISBN:978-625-8055-23-8.

Umut Kaan ÇORLU*

Hüseyin Selçuk, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalında başladığı yüksek lisans programını, Türk Tarih Kurumu bursiyeri olarak, “Benderli Mehmed Selim (Sırrı) Paşa’nın Hayatı, İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1771-1831)” adlı teziyle tamamlamıştır. Selçuk’un yüksek lisans tezinden oluşturduğu kitap üç bölümden oluşmaktadır. Her bölüm kendi içerisinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu ayırım konunun daha net bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Yazar, her bölümde konuyu pekiştirmek maksadıyla pek çok referansa yer vermiştir. Kitabın kaynakça ve dizin bölümleri yeterli görünmektedir.

Yazar, kitabında oldukça yalın bir anlatıma sahip olmakla beraber, yalnızca alıntılarda olayları destekler nitelikte süslü cümleler tercih etmiştir. Yazar, sadece Sadrazam Benderli Mehmet Paşa’yı değil, dönemin olaylarını da çok güzel bir şekilde irdeleyip, kısa ve öz bir şekilde, okuyucunun aklında soru işareti kalmamasını sağlamıştır.

Kitap, dönemin siyasi ve idari olaylarında başrol oynamış, dönemin padişahı II. Mahmud’un yaptığı yeniliklerde ve düzenlemelerde aktif rol almış, reformların gerçekleşmesi için hayatını ve canını ortaya koyarak mücadele etmiş; valilikten sadrazamlığa, sadrazamlıktan sürgüne, sürgünden de tekrar valiliğe atanmış bir şahsiyetin hayat hikâyesini konu almıştır. Ön söz kısmında yazar; Mehmed Selim Paşa hakkında bilinenlerin kısıtlı oluşuna içerlediğini belirtmiş, biyografi tarihi çalışanların azlığına dikkat çekmiş ve bu yüzden Paşa’yı gün yüzüne çıkarmak üzere araştırmalara başladığını vurgulamıştır.

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, umutkaan.corlu@fsm.edu.tr

Kitabın ilk bölümünde, Osmanlı'nın çok sıkıntılı bir zamanda oluşu, sürekli yapılan ayaklanmalar, reform karşıtı kesimler, tahttan indirilen padişahlar, Rus savaşları ve Fransız Devrimi'nin yaydığı milliyetçi ayaklanmalar, kısacası imparatorluğun genel durumu söz konusu edilmiştir. Bu bölümde II. Mahmud'dan önce tahtta bulunan padişahların reformları ve reform karşıtı halkın padişahlar üzerinde etkisine değinilmiş; II. Mahmud'un böylesine karmaşık, buhranlı bir dönemde başa gelmesi ve diğer padişahların sonundan ders alıp emin adımlar atarak, yanında güvenilir bir kadro oluşturması aşamalarına vurgu yapılmıştır. Savaşa geçilmeden önce, Benderli Mehmed Selim Paşa'nın çocukluğuna, Rus savaşı devam ederken kısa bir müddet orduda yer almasına ve isminin bu vesileyle duyulduğuna değinilmiştir. Paşa'nın ilk vazifesi turnacılık olup, başarı ile görevini sürdürdüğü için Silistre Valiliğine tayini istenmiştir. Yazarımız burada ayrıntılar vererek, olayı daha da iyi kavrayabilmemiz için Silistre'nin stratejik öneminden bahsetmekte ve buranın Ruslar için ne kadar mühim bir yer teşkil ettiğini aktarmaktadır. Bu zamanlarda bölgede hem kendilerini Ortodoksların hamisi olarak gördüğünden, Fransız Devrimi'nin yarattığı Viyana Kongresinden çekilip Balkan devletlerinin ayaklanmasına yardımcı olan Rusların faaliyetleri hem de ayrılıkçı hareketler gerçekleşmekteydi. Paşa'ya çalışkanlığından dolayı Silistre Kalesi'nin muhafazası şartıyla eyaletin yönetimi bırakılmıştır. Görevinden iki yıl sonra Fransız Devrimi'nin yarattığı sonuçlardan doğan ayrılıkçı hareketler bölgede zuhur etmiştir. Bu hareketler Benderli'nin hayatının değişmesine vesile olmuştur.

Kitapta neden-sonuç ilişkileri de ön planda tutulup, Benderli'nin bölgede zuhur eden bütün problemleri Bâb-ı Âli'ye bildirmesi ve bu sayede Bâb-ı Âli ile arasını iyi tutması neticesinde sadrazamlığa yükselmesi yolu irdelenmektedir. Paşa Bükreş'e sefere çıkmış ve kethüdası Ahmet Ağa ile birlikte bu vazifeyi de çok güzel bir şekilde yerine getirmiştir. Başarılarından ötürü Tuna Seraskerliğine atanmış ve buradaki kalelerle askerî mevzilerin tahkim edilmesi görevini üstlenmiştir. Mehmed Selim Paşa'nın bundan sonraki sınavı Ruslar karşısında olacaktır. Rus himayesi altında bir Rum devleti kurdurmak isteyen Rusların hamle yapacağını düşünüp sınıra bir casus yerleştiren Mehmed Selim Paşa, bir hareketlilik görememiştir. Tam bu sırada yazarımız, Rusların iç olaylarına da değinerek meseleyi iyice kavramamızı sağlamaktadır. Yatak döşek yatan I. Aleksandr'ın Osmanlı'ya karşı sefere çıkacak mecali bulunmamaktadır. Bu sebepten Ruslar bir müddet sessiz kalmışlardır. Bu sessizlik I. Aleksandr'ın vefat edip yerine I. Nikola'nın gelişine kadar sürmüştür. Bu arada Mehmed Selim Paşa da Çar'ın durumunu Bâb-ı Âli'ye bildirmiş, hiç beklemediği bir anda da sadrazamlığa yükseldiği haberini almıştır.

İkinci bölümde, Paşa'nın sadrazamlığa atanmasının sebeplerine dair bir kısma yer verilmiştir. Bu bölüm, birinci bölümde anlatılanların sağlayıcısı durumundadır. Sadrazamlık âdetlerinden bahsedilip Paşa'nın dağıttığı ulufelerden ve saray halkıyla hediyeleşmelerinden söz edilmiştir. Osmanlı'nın yeni kurulacak donanması için Mehmed Selim Paşa'nın işleri takip edip çalışanlara hediye ve paralar verdiği belirtilmiştir. Başta da değinildiği gibi, II. Mahmud yanına güvenilir adamlar çekmeye çalışıp işlerini öyle yürüttüğü için, Mehmed Selim Paşa'nın sunumunu yaptığı, güvenilir kişilerle Yeniçeri Ocağı yerine kurulacak ordunun ilk tahtaları atılmıştır. Talimli askerî ocak kurulmuş ve ilk talimini gerçekleştirmiş, bunu haber alan Yeniçeri ahalisi hemen isyan ateşini yakmış ve Mehmed Selim Paşa'nın etkileriyle bu isyan bastırılmış, böylece Ocak

tamamen kaldırılmıştır. Her şey Mehmed Selim Paşa'nın istediği gibi ilerlemiştir ancak kırılma noktası, I. Nikola'nın Osmanlı'nın iç işlerini yakından takip etmesi ve kurulan yeni ordu daha oturmadan hamle yapması olmuştur.

Kitapta 1828-29 Rus Harbi'ne de değinilmiş; Mehmed Selim'in bir hatası sonucu sadrazamlıktan azli ve savaşta etkili rol oynayan İzzet Paşa'nın sadrazamlığa yükselişi anlatılmıştır. İzzet Mehmed Paşa da Süzebolu'yu kaptırınca görevinden alınmış, yerine Rumeli Valisi Reşid Mehmed Paşa getirilmiştir. Gelibolu'ya sürgüne giden Mehmed Selim Paşa, sürgüne gönderildiği gün Bâb-ı Âli'ye bir arıza göndererek af talep etmiş ancak bu talebi yerine getirilmemiştir. Kitapta bu af mektubuna da yer verilerek, öne sürülen bilginin desteklenmesi sağlanmıştır.

Üçüncü bölümde ise Paşa'nın önce Rumeli valiliği, daha sonra Şam'a tayini anlatılmaktadır. Rumeli valiliği sırasında ortaya çıkan ayaklanmalarla uğraştığına değinilmiştir. Bu dönemde bir yandan Rum, diğer yandan Arnavut isyanları baş göstermekteydi. Arnavutların ayaklanmaları sonucunda elde ettikleri kazanım sayesinde bu görevinde de başarısız olan Benderli, tekrar sürgün edilmiştir. Şam'da ihtisab vergisinin zuhur etmesiyle beraber halk isyan etmiştir. Şam valisi otoriteyi sağlayamadığından azledilmiş ve bu bölgeye Benderli gönderilmiştir. Paşa, gözdağı vermek için bölgedeki düzeni bozan Aneze aşiretine saldırmıştır. Yazar burada Aneze aşiretine de değinmekte, aşiretin halk üzerindeki etkilerini ve siyasi faaliyetlerini anlatarak aşireti daha yakından tanımamızı sağlamaktadır. Paşa otorite sağlama işini biraz abartmış, bu durum halkın isyan etmesine neden olmuş ve böylece, yakılarak ölmesine giden yolun fitili ateşlenmiştir.

Kitabın son kısmında, Paşa'nın ailesinden ve şahsiyetinden söz edilmiştir. Yazar; arşiv kaynakları, telif eserler, ansiklopedi maddeleri, tezler ve gazetelerden yararlanarak eserini vücuda getirmiştir. Kitabın ekler bölümüne ayrılmış son on sayfasında Benderli'nin mührü, tayin hükümleri, af dilemek için gönderdiği yazıların bir örneği resmedilmiş, çoğu tarih kitabında göremediğimiz bir özellik olarak kitabı destekleyici argümanlar yer almıştır.

Sonuç olarak yazar, o dönemde böylesine etkin rol alan önemli bir şahsiyet hakkında kaleme aldığı eseriyle, alandaki büyük bir eksikliği gidermiş ve bu alanda yapılacak çalışmaların önünü açmıştır. Hüseyin Selçuk'un kaleme aldığı bu eser, Osmanlı'nın son dönemlerinde önemli siyasi ve idari olayları da aydınlatmaktadır. Yazarın dilinin akıcı ve anlaşılır olması, kitabın geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesini sağlayacaktır. *Sadrazam Benderli Mehmed Selim (Sırrı) Paşa* kitabının, biyografi tarihi alanındaki çalışmalara ilgi duyan herkese hitap eden bir çalışma olduğunu söylemek mümkündür.